

MIKKELI

**Lausunto tarkastuslautakunnan arviointi-
kertomukseen vuodelta 2022**

Mikkelin kaupunginvaltuusto käsitteli vuoden 2022 tilinpäätöksestä laaditun arviointikertomuksen 12.6.2023 § 84. Kaupunginvaltuusto kehottaa kaupunginhallitusta antamaan valtuustolle lokakuun 2023 loppuun mennessä kuntalain 121 §:n tarkoittaman lausunnon toimenpiteistä, joihin arviointikertomus antaa aihetta.

Lauta- / johtokunnat ovat käsitelleet ja todenneet arviointikertomuksen kokouksissaan:

- Hyvinvoinnin ja osallisuuden lautakunta 23.8.2023 § 67
- Kaupunkikehityslautakunta 29.8.2023 § 97
- Kasvatus- ja opetuslautakunta 31.8.2023 § 83 (lautakunnan vastaus esitetään kohdassa 2)
- Mikkelin seudun ympäristölautakunta 14.9.2023 § 78
- Mikkelin kaupungin liikelaitos Otavia 23.8.2023 § 24
- Vesiliikelaitos (merkitsee arviointikertomuksen tiedoksi seuraavassa kokouksessa)

1. LAUSUNTO ARVIOINTIKERTOMUKSESTA YLEISESTI

Arviointikertomuksessa on perehdytty huolellisesti vuoden 2022 tilinpäätöksen sisältöön, sekä nostettu esiin useita havaintoja koko kaupunkikonsernia koskien. Esitetyt havainnot ovat pääsääntöisesti sen kaltaisia, että ne eivät edellytä erityisiin toimenpiteisiin ryhtymistä, vaan enemmänkin kiteyttävät ja nostavat esiin tilinpäätöksestä olennaisimpia kohtia. Kuitenkin yksi teema, jonka voi havaita leikkaavan läpi koko kaupunkikonsernin, on strategiaan perustuvien tavoitteiden asettaminen ja niihin liittyvä toteumaraportointi. Ohjelmakortteihin ja niissä tapahtuvaan tavoitteiden asettamiseen ja mittaamiseen liittyvät havainnot nousivat esiin samankaltaisina kaikkien lauta- ja johtokuntien osalta. Yleisellä tasolla tarkastuslautakunta totesi ohjelmakorteista seuraavasti:

- *"Tilinpäätös on ohjelmakorttien esittämistavasta johtuen laaja ja osin vaikeasti hahmotettava kokonaisuus."*
- *"Ohjelmakorteissa sarakkeen "Tavoite/mittari" sisältö on useissa tapauksissa epälooginen sen joko/ tai -esitystavasta johtuen. Lisäksi useista "Tavoite/ mittari"-sarakkeista puuttui kokonaan varsinainen numeerinen tavoite/mittari."*
- *"Tarkastuslautakunta suosittelee tavoitteiden asettamista kaupunkistrategiasta johdetuille osaluueille siten, että*
 - *ne kohdistuvat riskiarvion perusteella olennaisiin toimintoihin*
 - *ne ovat konkreettisia ja yksiselitteisiä*
 - *ne kuvaavat kaupungin aikaansaannoskykyä ja positiivisia vaikutuksia kuntalaisten hyvinvointiin ja kunnan elinvoimaisuuteen*
 - *ne ohjaavat toimintatapoja kehittävään ja tulokselliseen suuntaan*
 - *ne ovat kaupungin omilla toimenpiteillä saavutettavissa*
 - *ne ovat konkreettisilla mittareilla ja menetelmillä mitattavia ja siten myös arvioitavia*

Tilinpäätöksessä esitettävä hyvä toteumaselvitys kertoo, miltä osin tavoite saavutettiin ja jos tavoitetta ei saavutettu, niin mitkä olivat syyt siihen. Kun tavoitteet on talousarviossa asetettu selkeästi ja mitattavasti, niiden toteumien kuvaaminen tilinpäätöksessäkin on helpompaa. Tarkastuslautakunta korostaa, että tavoitteiden ja niiden saavuttamisen edellyttämien toimenpiteiden määrittelyn tulee olla vuorovaikutteinen prosessi, jossa hyödynnetään niin kaupunkikonsernin henkilöstön kuin luottamushenkilöidenkin asiantuntemusta."

Strategiaan perustuvia tavoitteita jalkautetaan ohjelmakorttien avulla. Vuoden 2023 talousarviosta alkaen ohjelmakortteja on kutsuttu *strategiakorteiksi*, joten tämä arviointikertomuksen vastine on viimeinen dokumentti, jossa kyseisistä korteista käytetään termiä *ohjelmakortit*.

Talousarviota valmistellessa tavoitteet ja niiden mittarit laaditaan palvelualueilla, liikelaitoksissa sekä konsernin merkittävimmissä tytäryhtiöissä. Ohjelmakortit käsitellään ja hyväksytään lautakunnissa, johtokunnissa sekä tytäryhtiöiden hallituksissa, jonka jälkeen ne liitetään osaksi koko kaupungin talousarviokirjaa, ja vahvistetaan lopulta kaupunginvaltuuston toimesta.

Tarkastuslautakunta teki ohjelmakorteista vastaavia havaintoja jo 2021 tilinpäätöksessä, joihin annetut vastaukset olivat kaupunginvaltuuston käsiteltävänä syyskuussa 2022. Asiaa koskeviin toimenpiteisiin ryhdyttiin jo tuolloin vuoden 2022 aikana, kun laadittiin talousarviota vuodelle 2023. Toimenpiteenä oli korttien täyttämistä koskevan ohjeistuksen terävöittäminen eri yhteyksissä. Ohjeistuksessa korostettiin, että asetettavien tavoitteiden tulee olla selkeästi kaupungin strategiasta johdettuja, selkeästi ilmaistuja ja selkeästi mitattavia. Vuoden 2023 talousarvio laadittiin uuden valtuustostrategian sekä valtuuston asettamien uusien strategiakorttien pohjalta. Näin ollen syksy 2022 oli erittäin otollinen ajankohta kaikin puolin ohjeistuksen terävöittämiselle. Ohjeistamista toteutettiin eri tahoille sähköpostitse, suullisesti sekä myös Teams-infojen muodossa.

Syksyn 2022 tiivistä ohjeistuksesta huolimatta vastaavaa työtä jatkettiin heti, kun tarkastuslautakunta toukokuussa 2023 julkaisi arviointikertomuksen vuoden 2022 tilinpäätöksestä. Välittömästi arviointikertomuksen julkaisemisen jälkeen kaupungin sisäisessä talousarvion valmistelua koskevassa infotilaisuudessa 7.6.2023 annettiin tarkastuslautakunnan tuoreet terveiset korttien laatimista/tavoitteiden ja niihin liittyvien mittareiden asettamista koskien. Myös kirjalliseen talousarvio-ohjeistukseen asia huomioitiin kesällä 2023.

Huomioitavaa on kuitenkin, että syksyllä 2022 annetulla ohjeistuksella ei voinut vielä vaikuttaa 2022 tilinpäätökseen, vaan tilikausien kiertokulusta johtuen mahdolliset lisäohjeistuksen tuottamat muutokset ovat havaittavissa ensimmäisen kerran vasta vuoden 2023 aikana heinäkuun seurantaraportissa ja lopulta vuoden 2023 tilinpäätöksessä. Todettakoon, että samaan aikaan tämän lausunnon laatimisen kanssa on valmistunut heinäkuun 2023 seurantaraportti, ja raportin perusteella voitaneen todeta, että raportoinnin laadussa on edetty oikeaan suuntaan.

Kaupunkikonserniin kuuluvien merkittävimpien tytäryhtiöiden osalta strategiakortteihin sisältyvien tavoitteiden asettamista pyritään myös kehittämään. Tämä prosessi on käynnissä jo siten, että elokuussa 2023 konserni- ja elinvoimajaosto on käynyt tytäryhtiöiden tavoiteasetantaa koskevan lähetekeskustelun. Lähetekeskustelussa konserni- ja elinvoimajaosto on antanut evästyksen tytäryhtiöiden konsernivastuuhenkilöille tytäryhtiöille asetettavia tavoitteita koskien. Valtuustolle (koko kaupungin talousarviokirjassa) esitettävät tavoitteet asetetaan osakeyhtiöiden operatiivisen johdon sekä yhtiölle nimetyn konsernivastuuhenkilön yhteistyönä, mutta tällä konserni- ja elinvoimajaoston ohjaavalla ennakkokäsittelyllä tiivistetään emon ja tyttären yhteistyötä strategiakorttien laatimisessa sekä yleisestikin omistajaohjauksessa.

2. KASVATUS- JA OPETUSLAUTAKUNNAN VASTAUS ARVIOINTIKERTOMUKSEEN

Tarkastuslautakunta on arviointikertomuksessaan osoittanut seuraavan kysymyksen kasvatus- ja opetuslautakunnalle: ”Kuinka päiväkotij- ja kouluverkon rakenne suhteessa asuinalueiden vetovoimaan ja tasa-arvoon vaikuttaa kaupungin perheiden elämään? Päiväkotij- ja kouluverkon toimivuus on oleellisessa osassa myös työ- ja perhe-elämän yhteensovittamisessa.”

Sekä varhaiskasvatuksen että perusopetuksen palveluverkko tulee tulevaisuudessa supistumaan. Vertailun vuoksi jo palveluverkkoa tiivistäneessä Lappeenrannassa on 14 kunnallista ja 7 yksityistä päiväkotia ja Mikkelissä 23 kunnallista ja 14 yksityistä päiväkotia. Myös kouluverkko on Lappeenrannassa supistunut. Yksikkökoko ja tätä kautta matka varhaiskasvatuspalveluun tulee kasvamaan ja ennen kaikkea haja-asutusalueella koulukuljetusmatkat ovat jo pidentyneet. Palvelun tasa-arvoa on myös palvelun laadukkuus. Pienissä yksiköissä ei pystytä takaamaan kaikkea samaa kuin suuremmissa yksiköissä. Esimerkkinä esiopetusryhmä voi tällä hetkellä olla joko 1 lapsi tai 21 lasta. Kaikki aktiviteetit liikunnasta ruokailuun toteutetaan eritavoin. Päiväkotien ja koulujen sijoittumisesta johtuen toisista asuinalueista voi tulla vetovoimaisempia kuin toisista. Perheet voivat toisaalta valita varhaiskasvatuspaikan koko tarjonnasta asuinpaikastaan huolimatta. Tavoitteena tulee olla, että palveluverkkosuunnittelussa pyritään siihen, että kunkin alueen koulut ja päiväkodit ovat lähekkäin. Tämä mahdollistaa tiiviimmän yhteistyön koulun ja päiväkodin välillä ja helpottaa perheiden logistiikkaa.

Muut lauta- ja johtokunnat merkitsivät arviointikertomuksen tiedoksi.